

Kırsal peyzaj planlamasında kentli halkın rolü ve kimliğe ilişkin farkındalık düzeyi

The role of urban folks in rural landscape planning and the level of awareness about identity

Esra ÖZHANCI¹, Hasan YILMAZ²

¹Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Nevşehir, Türkiye

²Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Erzurum, Türkiye

Eser Bilgisi / Article Info

Araştırma makalesi / Research article

DOI: 10.17474/artvinofd.270400

Sorumlu yazar / Corresponding author

Esra ÖZHANCI

e-mail: eozhanci@nevsehir.edu.tr

Geliş tarihi / Received

30.11.2016

Düzeltilme tarihi / Received in revised form

27.01.2017

Elektronik erişim / Online available

27.02.2017

Anahtar kelimeler:

Kırsal peyzaj
Kentlilik bilinci
Kırsal planlama

Keywords:

Rural landscape
Urban consciousness
Rural planning

Özet

Kırsal alanlar, temelde tarımsal faaliyetler ile çeşitli ekonomik faaliyetlerin de yer aldığı, ülkesel ölçekte fayda sağlayan peyzajlar olmasının yanında, kültürel desenin ve toplumsal dinamiklerin korunması açısından önem taşıyan çok yönlü mekanlardır. Şüphesiz, kentsel ve kırsal alanlarda zaman içerisinde meydana gelen sosyal ve fiziksel değişim ve dönüşüm, birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Planlama ve koruma kararları alınırken, her iki toplumsal birliğin de fikrine başvurulmalı, kararların kalıcılığı bu fikir birliği ile sağlanmalıdır. Bu çalışmada; Erzurum kenti ve kırsal karakteri örneği ele alınmış, kentlinin kırsal alan planlaması açısından rolü irdelenmiş, kent halkının kırsal alan kimliği ile ilgili farkındalık düzeyleri ve bakış açıları ortaya konmuştur. Ankete katılanların %69.8'inin köyünün ve % 50.87'sinin köyde evi olduğu belirtirken, ilin doğal ve kültürel dokusunun, bugün ki ve gelecekteki durumu ile alakadar olduklarını ve korumaya yönelik kentlilik bilincine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca %61.8'i, köyüne/sevdiği bir köye dönmeyi, ya da orda bir evi olmasını istediğini ifade etmiştir. Çalışmada yürütülen birebir anketler, istatistiki analize tabi tutulmuş, bu analizler doğrultusunda değerlendirilmeler yapılmıştır.

Abstract

Rural areas are versatile spaces that include basic agricultural activities and a variety of economic activities, in addition to being benefit a national scale landscapes. They are also important for the protection the cultural patterns and the social dynamics. Undoubtedly, social and physical changes and transformation that occur over time in urban and rural areas should not be considered separate from each other. When planning and conservation decisions taken, it should be referred to the idea of both social cohesion, permanence of decisions should be provided with this consensus. In this study; example of the Erzurum city and rural character are discussed, in terms of rural planning the role of city folk was discussed, awareness and perspectives related to rural identity of city folk was revealed. While the majority of respondents (69.8%) stated that they have a village and village house (50.87%), they expressed that they concern with the situation of natural and cultural structure of the province and they have urban awareness intended to protect. In addition, 61.8% of respondents stated that they want to return to their village / favorite village, or have a house there. The one to one survey conducted in the study were subjected to statistical analysis, in accordance with this analysis the evaluation was made.

GİRİŞ

M.Ö. 430 yılında Perikles kentli olmaya ilişkin çağının ötesinde öngörülerde bulunmuştur; "İçimizde, evimiz ve kentimize duyduğumuz özeni birbirinden ayrılmaz duygular olarak taşıyoruz. Kişiler ayrı çabalar içinde de olsalar, kent sorunları karşısında kimse umursamazlık edemez. Kent sorunlarına aldırılmayan kişiye sessiz bir yurttaş değil, kötü bir yurttaş denir. Kentimizi ilgilendiren konulara bizler karar verir ya da bu konuda en doğruyu bizler düşünürüz. Çünkü eylemden önce girilecek sözlü tartışmalar zararlı sonuç vermez, ama bu tür görüşmeler yapılmadan girilen işler, olumsuz sonuçlar doğurabilir." (Çakılcıoğlu ve ark. 2003; Beyazlı ve Aydemir 2008). Toplum ve çevre arasındaki geçmişteki ve bugün ki

ilişkilere tanıklık eden kültürel peyzajlar, insan ve doğa arasındaki etkileşimi de beraberinde getirmektedir (Rescia et al. 2008). Ekolojik dengenin giderek bozulduğu yeryüzü, insan faaliyetlerinin ve yaşamsal alanlarının doğa üzerinde kurduğu baskılardan fazlasıyla etkilenmektedir. Bu noktada kentli olma bilinci daha da önem kazanırken, kendisine sunulan olanakları sonuna kadar kullanma kararlılığında olan insanoğlunun, bir takım farkındalıklara sahip olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu bilinç toplumsal güdünün de bir parçası, geleneksel yapının bozulmamışlığının bir işaretidir.

Bu bağlamda bir kenti kırsalından ayırmak doğru olmadığı gibi, planlama başarısızlıklarının da temelidir.

Her kent, kent merkezi, banliyöleri ve kırsalı ile bir bütündür ve birinde yaşanan aksaklık diğerinde sonuçlarını göstermektedir. Bütün bu parçaların paydaşları, bu birlikteliği doğru anlamalı, aksiyonlar ve ortaya çıkardığı reaksiyonların bilincinde olmalıdır.

“Kentsel miras, mekân kalitesi ve kentsel tasarım” adlı raporda; kent kimliğini oluşturan doğal ve kültürel değerlerin bozulması kentlerimizdeki mekansal kalite, tasarım ve estetik değerlere ilişkin sorunlarından biri olarak görülmüştür (Anonim 2009).

Kırsal alanlarda da durum çok farklı olmamaktadır. Kentsel kullanımların kırsal alanlara sıçraması, turizm ve ikinci konut yapılaşmaları gibi nedenlerle kırsal alanların özgün kimliklerinde de yıpranmalar olmaktadır. Bu durumda kentlerin ve kırsal alanların yerel dokusunu güçlendirecek ve geçmişle gelecek arasında bir köprü kurarak, kimlik olgusunu koruyan, koruma-geliştirmeyenileme ve sürekliliğinin sağlanması amacına katkı sağlayacak planlamalara gereksinim vardır (Kiper 2013).

Beyazlı ve Aydemir (2008) ülkemizde uygulanan farklı ölçeklerdeki planlama çalışmalarında katılımcı yaklaşımın denenmesine karşın, beklenen hedeflere ulaşılamamasının nedenlerini şöyle sıralamıştır:

- Halk tarafından bu projelerin destek görmemesi ve anlaşılabilmesi,
- Katılımın ilkelerinin ve yöntemlerinin yasal mevzuatta belirlenmemiş olması ve katılımın yasal bir zorunluluk olmaması,
- Halkın yeterince bilinçlendirilmemesi (belki de halkın bilinçlendirilmesinin bir tehdit olarak görülmesi)
- Katılımın uzun vadede alınabilecek sonuçlarının, kısa vadede alınmak istenmesi,
- Yerel düzeydeki çalışmalarla ve küçük projelerle, halkta siyasal etkinlik duygusunun yeterli derecede geliştirilememesi,
- Yerel yönetimlerce hızlı, sorunsuz ve az sesli bir planlama sürecinin istenmesi,
- Başarısız örnekler

Köy, en basit ifade ile insanların bir arada yaşadığı en küçük yerleşim birimidir. Büyük ölçüde gelenekselliğin hâkim olduğu köylerin ortaya çıkışı dünyada olduğu gibi

ülkemizde de köklü geçmişe sahiptir (Eldem 2015). Kanuna(442 Sayılı Köy Kanunu) göre; nüfusu 2000'in altında olan bu yerleşimler, tüzel kişiliğe sahip en küçük yerleşim birimleridir.

Gallent et al. (2008)'e göre; kırsal alanları ve kırsal yaşamı temsil eden kırsallık, *Sosyal içerik, Politik-ekonomik çerçeve, İşlevsel çerçeve* şeklinde üç farklı kavramsal çerçevede değerlendirilmelidir.

Kırsal yerleşimler işlevlerinin birlikte yapıldığı ya da birinin diğerine göre ön plana çıktığı genel, tarım ve hayvancılık olarak nüfusun az olduğu ve halen dünya nüfusunun yarısından çoğunu barındıran yerleşimlerdir. Kırsal yerleşim alanlarının yer seçimi ve gelişiminde etkili olan faktörler doğal ve kültürel faktörler olup en önemli etken doğal faktörlerdir. Fakat bu alanların nasıl kullanıldığı orada yaşayan insanların tarihi, sosyolojik ve ekonomik yapıları ile gelişmişlik düzeylerine bağlıdır. Dolayısıyla yerleşim yerlerinin gelişmeleri, şekillenmeleri ve çeşitli tiplere ayrılmasında kültürel faktörler de etkili olmaktadır. Doğal ve kültürel faktörler çok yerde birlikte etkili olmakta, bazen biri bazen de diğeri öne çıkmaktadır (Şahin 1998; Yılmaz ve Atik 2006).

Türkiye için nüfus yoğunluğun nüfus hareketi ile ilişkisi aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Güreşçi 2010):

- 1950'lerde kentsel nüfus oranı kırsal nüfus oranından daha fazladır. Nüfus çok yoğunundan az yoğununa doğru hareket etmiştir. Bu durumda itici faktörler kırsalda, çekici faktörler ise kentlerde ön plana çıkmıştır.
- 1950'lerden sonra kırsaldan kentlere doğru nüfus hareketi devam etmiş ve nüfus yoğunluğu neredeyse dengelenmiştir. Kentlerin çekiciliği artarak devam etmiş ve kırsalın iticiliğinden daha fazla kendisini göstermiştir.
- 2000'li yıllara doğru; kırsaldan kentlere olan nüfus hareketi devam etmekte sonuçta kentsel nüfus oranı kırsaldan daha fazladır. Bu durumda, kentsel bölgelerde çekiciliğin yanı sıra iticilik faktörü de belirginleşmeye başlamıştır. Tekrar yoğun nüfustan az yoğun nüfusa doğru bir hareketlenme başlamıştır. Bu ise kentten köye göçlerin belirginleşmeye başlaması ile sonuçlanmıştır.

Görülmemtedir ki yoğunlaşan kentlerin, cazibesini kaybetmesi ile kırsal alanlara ilgi artmıştır. İnsan hareketi tersi yöne doğru meyil etmeye başlamıştır. Kentsel alanları bu yoruculuklardan arındırmak, kırsal alanların ise yaşanabilirliklerini artırmak gereği ortaya çıkmaktadır.

Ülkesel, bölgesel ve yöresel ölçekte doğal ve kültürel pek çok değerin farklı oluşu, planlamaya da yansıtılmalıdır. Zaten bir kenti diğer kentlerden ayıran en önemli özellik, o kentin kendine ait bir karaktere sahip olmasıdır. Bu karakter, zamanla gelişir ve o kentin etiketi haline gelir (İlgar 2008).

Bu çalışmanın amacı; Erzurum kentinde yaşayan sakinlerin, yaşadıkları kente bakış açılarını belirlerken, katılımcı planlama düzleminde halkın etkinlik düzeyi ve potansiyelini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, kentlinin kırsalla ilişkilerini ortaya koymak ve elde edilen sonuçların planlama açısından getirilerini analiz etmektir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Çalışmanın materyalini Çoruh, Fırat ve Aras Havzalarının başlangıç alanlarında bulunan Erzurum ili oluşturmaktadır. İl kuzeyde Rize'nin İkizdere ve Çamlıhemşin, Artvin'in Yusufeli ve Ardanuç, batıda Bayburt'un merkez ilçe ve Aydıntepe, Erzincan'ın Tercan ve Otlukbeli, güneyde Bingöl'ün Yedisu ve Karlıova, Muş'un Varto, Bulanık ve doğuda Kars'ın Selim ve Sarıkamış Ağrı'nın Eleşkirt ve Tutak, Ardahan'ın Göle ilçeleri ile çevrilidir (Şekil 1).

Erzurum ilinin, iki coğrafi bölgede toprakları bulunmakta olup, arazi büyüklüğü, yaklaşık 2.506.600 ha kadar tutar. Ülke topraklarının %3.2 sini kaplayan Erzurum'un kuzeyden İspir, Narman, Oltu, Olur, Pazaryolu, Tortum ve Uzundere ilçelerinin toprakları, Karadeniz Bölgesinin Doğu Karadeniz sınırları içinde kalmaktadır. Ancak bu kesim, il topraklarının yaklaşık %30'luk bir payını oluşturur. Geriye kalan %70 gibi önemli bir pay, Doğu

Anadolu Bölgesi dahilinde yer alır. İl, arazi büyüklüğü bakımından, sırayla Konya, Sivas ve Ankara illerinden sonra, Türkiye'nin 4. büyük ili konumundadır (Anonim 1998; İrmak 2008). Bu karma coğrafi yapı, ilin kırsal alanlarında çeşitliliğe neden olmuş, peyzaj karakterini çeşitlendirmiştir.

Şekil 1. Araştırma alanının konumu

OECD, kırsal alanlar için AB metinlerinde de kullanılan bir tanım geliştirmiştir. Buna göre kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun km² başına 150 kişinin altında olduğu topluluklardır. Bu tanım ışığında bölgeler üç gruba ayrılmış, nüfusunun %50'den fazlası kırsal topluluklarda yaşayanlar *kırsallığı baskın bölgeler*, %15-50 arası kırsal topluluklarda yaşayanlar *önemli ölçüde kırsal bölgeler*, nüfusun %15'in den azı kırsal topluluklarda yaşadığı bölgeler ise *kentselliği baskın bölgeler* olarak sınıflandırılmıştır (Anonim 2012). Erzurum ilinin 780.847'lik toplam nüfusunun, %35.29'u kırsal alanlarda yaşamaktadır (Anonim 2014). OECD'nin tanımı ışığında Erzurum ili, **önemli ölçüde kırsal bölgeler** sınıfındadır (Tablo 1).

Tablo 1. 2011 yılı TÜİK verileri ile Erzurum ili nüfus göstergeleri

Toplam nüfus	İl ve ilçe merkezleri nüfusu	Belde ve köyler nüfusu	İl ve ilçe merkezleri nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (%)	Belde ve köyler nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (%)	Yıllık nüfus artış hızı (binde)
--------------	------------------------------	------------------------	---	---	---------------------------------

Yöntem

Bu çalışma Erzurum kenti genelinde, binde bir örnekleme (kent nüfusu 412.326 kişi) alınarak uygulanan 384 anketin geri dönüşleri sonucunda, toplam 325 katılımcı ile birebir görüşme yöntemi kullanılarak yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarını yansıtmaktadır.

Üç bölümden oluşan anketin ilk bölümünde, katılımcıların kişisel özellikleri belirlenmiştir. İkinci bölümde (A grubu sorular), katılımcıların köy hayatı ile aşinalıklarına yönelik sorular yer almıştır. Anket kapsamında kent halkının kırsal alanlarla ilgili farkındalık düzeyleri ve bakış açıları, yaşadıkları kente yaşanabilirlik açısından yaklaşımları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, üçüncü bölümde (B grubu sorular) katılımcılara konuya bakış açılarını ortaya koymak amacıyla bir dizi soru yöneltilmiştir. Değerlendirilme ölçeği, Likert (1932)'in beşli değerlendirme ölçeği; “kesinlikle

katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum” şeklinde oluşturulmuştur (Bayat 2014). Çalışmada, analizlerde ‘SPSS Statistics 22’ istatistik paket programı kullanılmış, nonparametrik testler uygulanmıştır. Sorulara verilen yanıtlar yüzde ve frekans dağılım tabloları şeklinde verilmiştir. Değişkenler arası ilişki Pearson Korelasyon testi ile belirlenmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların %55.4’ü erkek iken, %75.7’si kent merkezinde doğmuştur. %46.2’si kamuda çalışmaktadır (Tablo 2).

Köy hayatına aşinalıkların değerlendirildiği bölümde (A grubu); ankete katılanların %69.8’inin köyünün ve %50.87’sinin köyde evi olduğu, %12.18 inin köyüne hiç gitmediği saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 2. Katılımcıların kişisel özellikleri

Demografik Faktörler	Katılımcılar	Toplam(Frekans)	Toplam(%)
Cinsiyet	Erkek	180	55.4
	Kadın	154	44.6
Yaş	18-24	86	26.5
	25-34	104	32.0
	35-44	98	30.2
	45-54	37	11.4
Meslek	İşsiz	32	9.8
	Kamuda çalışan	150	46.2
	Özel sektörde çalışan	85	26.2
	Öğrenci	58	17.8
Medeni durum	Evli	168	51.7
	Bekar	157	48.3
Öğrenim	İlköğretim	23	7.1
	Lise	122	37.5
	Üniversite	145	44.6
	Yüksek lisans/doktora	35	10.8
Gelir durumu	850-1500 TL arası	56	17.2
	1501-3000 TL arası	119	36.6
	3001 – 5000 TL arası	84	25.8
	5001 TL ve üzeri	66	20.3
Doğum yeri	Kent merkezi	246	75.7
	Köy	79	24.3

Tablo 3. Katılımcıların köy hayatı ile aşinalıklarına yönelik cevapların dağılımı

Soru	Cevap	Oran (%)
Köyünüz var mı?	Evet	69.8
	Hayır	30.2
	Haftada bir	10.86
Ne sıklıkla gidirsiniz?	Ayda bir	16.96
	Yılda bir	24.35
	Yılda birkaç kez	35.65
	Gitmem	12.18
Köyde eviniz var mı?	Evet	50.87
	Hayır	49.13

Katılımcılara yaşadıkları kente yaklaşımlarına yönelik 15 adet soru yöneltilmiştir. Ankete katılanların %76.0'sı, Erzurum kentini yaşanabilir bir kent olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların %62.5'i kentte yaşamının yorucu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılımcılara göre; Erzurum kentinde yaşayanlar geleneklerini yaşadıkları alanlara yansıtmaktadır (%56.3) (Tablo 4).

Tablo 4. Kentsel yaşama yaklaşım durumları dağılımı

Soru	Cevap	Oran (%)
(B1) Erzurum kentini "yaşanabilir bir kent olarak" değerlendiriyorum	kesinlikle katılıyorum	26.5
	katılıyorum	49.5
	fikrim yok	7.1
	katılmıyorum	11.1
	kesinlikle katılmıyorum	5.8
Toplam		100.0
(B2) Kentte yaşamak zaman zaman beni çok yoruyor ve kırsal alanlarda yaşamayı istiyorum.	kesinlikle katılıyorum	27.7
	katılıyorum	34.8
	fikrim yok	4.0
	katılmıyorum	21.2
kesinlikle katılmıyorum	12.3	
Toplam		100.0
(B3) Bence Erzurum'da kentte yaşayanlar tarihi ve kültürel geleneklerini devam ettirmekte, yaşadıkları kentsel alanlara yansıtmaktadır	kesinlikle katılıyorum	21.8
	katılıyorum	34.5
	fikrim yok	8.6
	katılmıyorum	22.8
kesinlikle katılmıyorum	12.3	

Tablo 5'de katılımcıların doğal ve kültürel değerlere duyarlılık durumları dağılımı yer almaktadır. Katılımcılar büyük oranda, ilin doğal ve kültürel değerlerinin yeterince korunamadığını ve tanıtılmadığını düşünmektedir. Ayrıca kişisel olarak ilin doğal ve kültürel dokusunun, bugün ki ve gelecekteki durumu ile ilgili olduklarını ve korumaya yönelik kentlilik bilincine sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Doğal ve kültürel değerlere duyarlılık durumları dağılımı

Soru	Cevap	Oran (%)
(B4)Erzurum'un doğal ve kültürel değerleri yeterince korunabilmektedir.	kesinlikle katılıyorum	7.1
	katılıyorum	26.5
	fikrim yok	9.5
	katılmıyorum	37.8
	kesinlikle katılmıyorum	19.1
	Toplam	
(B5)Erzurum'un doğal ve kültürel değerleri yeterince tanıtılabilmektedir.	kesinlikle katılıyorum	5.8
	katılıyorum	22.2
	fikrim yok	8.3
	katılmıyorum	39.7
	kesinlikle katılmıyorum	24.0
	Toplam	
(B6)Erzurum'un doğal ve kültürel dokusunun, bugün ki ve gelecekteki durumu beni düşündürür.	kesinlikle katılıyorum	24.0
	katılıyorum	47.7
	fikrim yok	10.2
	katılmıyorum	12.6
	kesinlikle katılmıyorum	5.5
	Toplam	
(B7)Kent tarihi, kültürel ve doğal mirasının korunmasına yönelik kentlilik bilincine sahip olduğumu düşünüyorum.	kesinlikle katılıyorum	21.5
	katılıyorum	39.7
	fikrim yok	11.4
	katılmıyorum	18.5
	kesinlikle katılmıyorum	8.9
Toplam		100.0

Katılımcıların büyük çoğunluğu, köylerde yaşayanların geleneklerini devam ettirdiğini ve yaşadıkları kırsal alanlara yansıttığını (%65.2), Erzurum'un köylerinin gezilip görülmeye değer olduğunu belirtmiştir. Ayrıca katılımcılara göre; Erzurum ili kendine özgü bir kırsal dokuya sahiptir ve Erzurum ili bütününde kırsal yapı çok çeşitlidir (%62.1) (Tablo 6).

Katılımcılar kendi köyleri dışında özellikle görmeye gittikleri köyler olduğunu belirtmişlerdir. %61.8'i, köyüne/sevdiği bir köye dönmeyi, ya da orda bir evi olmasını istediğini ifade ederken, her kentli insanın, yılın bir bölümünü köyde değerlendirmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 6).

Tablo 6. Kırsal alan kavramı ve Erzurum'un kırsal yapısına ilişkin dağılım

Soru	Cevap	Oran (%)
(B8) Bence Erzurum'da köylerde yaşayanlar tarihi ve kültürel geleneklerini devam ettirmekte, yaşadıkları kırsal alanlara yansıtılmaktadır.	kesinlikle katılıyorum	21.8
	katılıyorum	43.4
	fikrim yok	11.7
	katılmıyorum	14.2
	kesinlikle katılmıyorum	8.9
	Toplam	100.0
(B9) Erzurum'un köyleri gezilip görülmeye değer güzelliktedir.	kesinlikle katılıyorum	25.8
	katılıyorum	39.1
	fikrim yok	12.3
	katılmıyorum	16.9
	kesinlikle katılmıyorum	5.8
	Toplam	100.0
(B10) Bence Erzurum, kendine özgü bir kırsal dokuya sahiptir.	kesinlikle katılıyorum	28.3
	katılıyorum	47.7
	fikrim yok	10.8
	katılmıyorum	9.2
	kesinlikle katılmıyorum	4,0
	Toplam	100.0
(B11) Bence Erzurum ili bütününde kırsal yapı çok çeşitlidir.	kesinlikle katılıyorum	25.5
	katılıyorum	36.6
	fikrim yok	11.7
	katılmıyorum	20.9
	kesinlikle katılmıyorum	5.2
	Toplam	100.0
(B12) Bence bir ilin; kentsel ve kırsal alanlarını bir bütün olarak değerlendirmek gerekir.	kesinlikle katılıyorum	27.7
	katılıyorum	34.8
	fikrim yok	4.0
	katılmıyorum	21.2
	kesinlikle katılmıyorum	12.3
	Toplam	100.0
(B13) Erzurum'da, benim köyüm olmadığı halde, özellikle gezip görmeye gittiğim köyler var.	kesinlikle katılıyorum	18.5
	katılıyorum	36.6
	fikrim yok	8.9
	katılmıyorum	23.4
	kesinlikle katılmıyorum	12.6
	Toplam	100.0
(B14) Ekonomik olanaklarım uygun olduğunda köyüme/sevdiğim bir köye dönmeyi, ya da orda bir evim olmasını isterim.	kesinlikle katılıyorum	32.9
	katılıyorum	32.9
	katılıyorum	28.9
	fikrim yok	12.3
	katılmıyorum	13.2
	kesinlikle katılmıyorum	12.6
	Toplam	100.0
(B15) Her kentli insan, kendi köyü olsun olmasın, yılın bir bölümünü köyde değerlendirmelidir.	kesinlikle katılıyorum	39.4
	katılıyorum	38.5
	katılıyorum	38.5
	fikrim yok	7.1
	katılmıyorum	8.3
	kesinlikle katılmıyorum	6.8
	Toplam	100.0

Tablo 7,8 ve 9'da, üçüncü bölümde yer alan (B grubu), sorulara verilen yanıtlar arası ilişkiyi gösteren Korelasyon Testi sonuçları verilmiştir. Soru grupları kendi içerisinde ilişkilendirilmiştir. Kentsel yaşama yaklaşım durumları sorularına verilen yanıtlar arası ilişki Tablo 7'de, doğal ve kültürel değerlere duyarlılık durumlarına ilişkin sorulara verilen yanıtlar arası ilişki Tablo 8'de, kırsal alan kavramı ve Erzurum'un kırsal yapısına ilişkin sorulara verilen yanıtlar arası ilişki Tablo 9'da verilmiştir.

Görülmektedir ki; yanıtların büyük çoğunluğu istatistiki olarak birbiri ile ilişkilidir. Örneğin; Kentsel yaşama yaklaşım durumları sorularında, "Bence Erzurum'da kentte yaşayanlar tarihi ve kültürel geleneklerini devam ettirmekte, yaşadıkları kentsel alanlara yansıtılmaktadır" ifadesi ile "Erzurum kentini yaşanabilir bir kent olarak değerlendiriyorum" ifadesi ($p:0,000$, $p < 0,01$) ve "Kentte yaşamak zaman zaman beni çok yoruyor ve kırsal alanlarda yaşıyor olmayı istiyorum." ifadesi ($p:0,006$, $p < 0,01$) arasındaki ilişki istatistiki açıdan çok önemlidir. Kent sakinleri kentte yaşayanların kültürlerine bağlı olduklarını düşünmektedir ve aynı zamanda kenti yaşanabilir bulmaktadır. Ancak zaman zaman kentten uzak kırsalda yaşamayı da istemektedir. Yanıtlar birbirine paralellik göstermektedir.

Tablo 7. Kentsel yaşama yaklaşım durumları sorularına verilen yanıtlar arası ilişkiyi gösteren Pearson Korelasyon testi

	B1	B2
B1		
B2	.054	
B3	.217**	.152**

** $p < 0,01$ (%1 seviyesinde önemli)

Tablo 8. Doğal ve kültürel değerlere duyarlılık durumları sorularına verilen yanıtlar arası ilişkiyi gösteren Pearson Korelasyon testi

	B4	B5	B6
B5	.436**		
B6	-.050	.042	
B7	.234**	.140*	.148**

* $p < 0,05$ (%5 seviyesinde önemli)

** $p < 0,01$ (%1 seviyesinde önemli)

Tablo 9. Kırsal alan kavramı ve Erzurum'un kırsal yapısına ilişkin sorulara verilen yanıtlar arası ilişkiyi gösteren Pearson Korelasyon testi

	B8	B9	B10	B11	B12	B13	B14
B9	0.383*						
B10	0.203*	0.374**					
B11	0.289*	0.416**	0.505**				
B12	0.118*	0.112*	0.113*	0.130*			
B13	0.352*	0.413**	0.148**	0.217**	0.084		
B14	0.228*	0.261**	0.209**	0.202**	0.120*	0.282**	
B15	0.250*	0.353**	0.270**	0.333**	0.309**	0.266**	0.477**

*p<0.05 (%5 seviyesinde önemli)

**p<0.01 (%1 seviyesinde önemli)

Doğal ve kültürel değerlere duyarlılık durumları sorularında ise; Erzurum'un doğal ve kültürel değerlerinin yeterince tanıtılmadığını düşünenler, aynı zamanda yeterince korunmadığı düşüncesini de taşımaktadır (p:0,000, p< 0,01). "Erzurum'un doğal ve kültürel dokusunun, bugün ki ve gelecekteki durumu beni düşündürür." ifadesi ile "Kentin tarihi, kültürel ve doğal mirasının korunmasına yönelik kentlilik bilincine sahip olduğumu düşünüyorum." ifadesi arasındaki ilişkiler de istatistiki olarak çok önemlidir (p:0,007, p< 0,01), yanıtlar paralellik göstermiştir.

Kırsal alan kavramı ve Erzurum'un kırsal yapısına ilişkin sorularda, yanıtların tümü birbiri ile istatistiki açıdan ilişkilidir ve paralellik göstermektedir. Örneğin; Erzurum ili bütününde kırsal yapı çok çeşitli olduğunu düşünen katılımcılar, aynı zamanda Erzurum'un kendine özgü bir kırsal dokuya sahip olduğunu düşünmektedir (p:0,000, p< 0,01).

SONUÇ

Son dönemlerde alternatif turizm (ekoturizm, agroturizm vb.) faaliyetlerine yönelik çalışmalar, kırsal alanlara ilgi çekilmesi sağlanmıştır. Kırsal alanlar çoğunlukla turizm faaliyetleri ekseninde ele alınmıştır. Turist-yerli halkın görüş ve düşüncelerine başvurulmuş, kentlinin kırsala yaklaşımı ele alınmamıştır. Paydaşlar açısından bakıldığında, meselenin farklı yönleriyle değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim kent halkı ne kadar olayın dışında da görüne, kırsal alan faaliyetlerinden direkt ve indirekt biçimde etkilenmektedir. Yapılan çalışma, farklı bir bakış açısı sunma amacıyla gerçekleştirilmiş, bundan sonraki stratejik çalışmalar için ipuçları sunmak hedeflenmiştir.

Üzerinde çokça durulan çevresel farkındalık, modernleşen hayatla birlikte hassasiyeti artmış bir kavram haline gelmiştir. Teknolojinin ve günlük hayatın içinde hapsolan insan, hızlı hayatın gereklerini yaşadığı kentte ararken, kentten uzak kırsal alanlarda ise doğasında var olan ihtiyaçlarını aramaktadır. Şüphesiz insan doğanın bir parçasıdır ve doğa deneyiminin psikofiziksel faydaları ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de üretilen kırsal kalkınma politikaları Avrupa'da olduğu gibi uzun süre tarımsal kalkınma odaklı olmuştur. Ortaya konulan hedefler daha çok kent-kır arasındaki dengesizliklerin giderilmesi amacıyla gerçekleştirilen hizmet götürme faaliyetleriyle sınırlı kalmıştır. Türkiye'de kalkınma planlarının geneline ve işleyiş sürecine bakılacak olursa, kırsal planlama kararlarının yerel değerleri göze almayan masa başında alınan kararlar ile şekillenen merkezîyetçi yaklaşımlar çerçevesinde geliştirilmektedir (Erdem 2012). Bu açıdan ele alındığında, yerel ölçekli çalışmaların ve yerel halkın katılımının kırsal alan stratejileri açısından gerekli ve önemli olduğu görülmektedir.

Kırsal peyzajlar çok sayıda unsurun bir araya gelmesinden oluşan yaşam alanlarıdır. Ancak köy/çiftlik evi ve tarımsal alandan oluşan peyzaj temel oluşturmakta, yaklaşımlar bu algının çevresinde şekillenmektedir. Zaizhi (2000)'e göre; kırsal peyzajlar boyut, şekil ve düzeni değişen, doğal ve insan yönetimi alan kullanımlarının mozaığıdır.

Çalışma amacı ve elde edilen sonuçlar incelendiğinde; kent halkı duyarlılıkları, beklentileri ve sahip oldukları potansiyelleri ile kırsal alandan kopuk olmayan, aksine farkındalığı yüksek bir profil çizmiştir. Bu da çalışmanın elde etmeyi hedeflediği bir sonuca götürmüş, kent

halkının katılımcı planlamada alacağı değerli rolü desteklemiştir. Erzurum kentlisi, köyü (%69.8) ve köyde eviyle bir yaşam şeklini benimseme tipolojisinde bir kimlik sergilemektedir. Kırsal kimliğe hiç de uzak değildir. Yaşadıkları kenti dezavantajları ile birlikte yaşanılabilir olarak değerlendirirken (%76.0), zaman zaman kırsal alan deneyimi ihtiyacı duymaktadırlar. Doğal ve kültürel mirasında yeterince korunup, tanıtlamadığını düşünmekte olan kent halkı, bu noktada kendini paydaş ve sorumlu hissetmeli, bu alanda daha aktif katılım göstermelidir.

Erzurum ili, özgün konumu, hareketli topoğrafik yapı ve buna bağlı çeşitliliği ile kırsal alan potansiyeli açısından doğru değerlendirilmeli, sahip olduğu değerlerin farkına varılmalıdır. Bu noktada, farkındalığın yerel halk düzeyinde artırılması, halkın kendi çevresel ve kültürel değerlerine yakın olması ve sahip çıkması ile mümkün olacaktır. Kentlinin kırsalıyla temasını artıracak çalışmalar yapılmalı, ortaya konan projelerde kentli-köylü ortaklığı vurgulanmalıdır. Kentleşme yönü ve kentleşme tiplemesinde de kırsal dokunun rolü dikkate alınmalıdır.

Tarımsal üretim alanların korunmasına yönelik tedbirler alınmalı, ayrıca hobi bahçeleri, agro turizm faaliyetleri ile yakın ve özgün köy ve kırsal alanlara seyahat planlaması ortaya konmalıdır. Özellikle mevsimsel değişim yaşandığı dönemlerde artan cazibe potansiyeli, agro turizm faaliyetleri ile değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Anonim (1998) Erzurum 98, "Cumhuriyetin 75. Yılında Erzurum" Yıllığı, Erzurum Valiliği Yayını, Önder Matbaası, Erzurum
- Anonim (2014). Türkiye İstatistik Kurumu Bölgesel Göstergeleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Gosterge/?locale=tr>
- Anonim (2009) Kentges, Kentleşme şûrası kentsel miras, mekân kalitesi ve kentsel tasarım komisyonu raporu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ankara

- Anonim (2012) Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri. Ziraat mühendisleri odası, www.zmo.org.tr/resimler/ekler/
- Bayat B (2014) Uygulamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Ölçme, Ölçekler Ve "Likert" Ölçek Kurma Tekniği, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 16/3, 1-24
- Beyazlı DŞ, Aydemir Ş (2008) Kentlilik Bilinci ve Mekân: Trabzon Kenti Örneği, Planlama,2008/3
- Çakılcıoğlu N, Tekkökoğlu T, Faruk Ö, Çakılcıoğlu M (2003) Nasıl Bir Şehircilik?, [<http://www.kentli.org/makale/nasil.htm>]
- Eldem H (2015) Yerel Yönetimler Reformunun Bir Parçası Olarak Köy Kanunu Tasarı Taslağı. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(1), 39-61
- Erdem M (2012) Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması Ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matisi Önerisi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul
- Gallent, N, Juntti, M, Kidd, S, Shaw, D (2008) Introduction to Rural Planning, Routledge, Taylor and Francis Group.
- Güreşçi E (2010) Türkiye'de Kentten - Köye Göç Olgusu, Doğu Üniversitesi Dergisi, 11 (1), 77-86
- İlgar E (2008) Kent kimliği ve kentsel değişimin kent kimliği boyutu: Eskişehir örneği, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- İrmak MA (2008) Erzurum İli ve Yakın Çevresinin Flora Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum
- Kiper T (2013) Kentsel ve Kırsal Alanların Planlanmasında Kimliğin Rolü, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 6 (2): 73-77
- Likert R (1932-1933) A Technique for the Measurement of Attitudes, Archives of Psychology, Vol: 22, USA
- Rescia AJ, Pons A, Lomba I, Esteban C, Dover JW (2008) Reformulating the social-ecological system in a cultural rural mountain landscape in the Picos de Europa region (northern Spain), Landscape and Urban Planning 88, 23-33
- Şahin S (1998) Bartın İlinin Beşeri Coğrafyası, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- Yılmaz B, Atik G (2006) Doğal Peyzaj Özelliklerinin Kırsal Yerleşimler Üzerindeki Etkileri – Bartın Örneği, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 8 (10)
- Zaizhi Z (2000) Landscape changes in a rural area in China. Landscape and Urban Planning 47, 33-38